

Végh József /bv. százados, gyógyító-nevelő,
Pálhalmi Büntetésvégrehajtási Intézet/

h o z z á s z ó l á s a

Tisztelt Tanácskozás!

Hozzászólásomat azzal kezdem, ami Dr. Sajó András utolsó gondolatai voltak.

Meggyőződése, hogy a klasszikus emberi értékeket kell védeni és nem a klasszikus büntető-eljárás jogot. Ezzel a gondolatommal szeretnék azokra a kétkedő felvetésekre is válaszolni, amely megfogalmazások szerint a büntetésvégrehajtási nevelés milyen embereszményt tűzön ki célul. Úgy gondolom, hogy feladatunk az általánosan elfogadott emberi értékekre való nevelés.

Könnyelműség és egyúttal felelőtlenség lenne valamifajta szakmai presztizs-féltés miatt figyelmen kívül hagyni a társ társadalomtudományok eredményeit. A büntető igazságszolgáltatás során mind az ítélkező, mind a vád alá helyezett emberek sajátos pszichikus konstrukciók. Ebben a nagy bírósági "játzmában" emberek vesznek részt a maguk szakképzettségével, vagy éppen elesettségükkel. Az ítélet meghozatal és a mérlegelés során is nem csak a tényekkel számol a bíróság, hanem magával az emberrel is. Egyetértek azzal a javaslattal, hogy a társadalomtudomány területét képviselő szakemberek szakértői véleményükkel segítsék elő egyénre szabottabb büntetések és intézkedések meghozatalát.

Szociálpszichológián belül külön kutatási terület a büntetés pszichológiája. Ugyancsak bő szakirodalma van a különböző self-elméleteknek, amelyek az emberek én-képével, én-ideáljával és ezzel való azonosulásukkal foglalkoznak. Szervindentitás egyik fő kérdése, hogy az egyén én-képének megfelelően viselkedik-e. Ezt az öszszemérést a személyiség mindig elvégzi. Pl.: ha valakinek az én-képében az szerepel, hogy ő tisztességes ember, akkor ha tisztességesen viselkedik, ő önmagával rendben van. Ellenkező esetben,

ha tisztességtelenül viselkedik, a személyiségében disszonancia keletkezik. Hiszen nem úgy viselkedett, mint ahogyan azt ő önmagától elvárna. Az én-kép védelme érdekében is büntudatot érez az ilyen személyiség. A büntudattal a tisztességtelen viselkedése miatt ideológiai szinten megbünteti magát, ezáltal paradox módon ideológiai szinten tisztességes maradhatott. Az ilyen ember, ha lelepleződik és büntetést kap, igyekezni fog, hogy legközelebb ne kövessen el tisztességtelen cselekményt.

A büntetés végrehajtásában igen sok ember van, akinek negatív én-képe van. Ha valakinek az én-képében az van, hogy ő gazember, bűnöző - mert kisgyermek kora óta ezt nevelik bele -, akkor ha ő bűncselekményt követ el, ezért nem fog büntudatot érezni, hiszen ő ezzel a viselkedésével megőrizte self-identitását. Tudja, hogy ezért a magatartásért büntetés jár, hiszen az ő "rabló-pandur" játzmájába ez be van építve. A büntetés tovább erősíti bűnözői self-identitását. Bármennyire is paradox-on hangzik, de ezt az embert pedagógiai-nevelési megfontolások miatt nem lenne szabad megbüntetni. Ezzel bizonyára sokan nem értenek egyet, különösen nem dr. Szabó András.

Magam gyakorlatában a büntetésvégrehajtási nevelés során ha tehetem, mert a cselekmény súlya, a fegyelmi vétség jellege megengedi, nem vállalom át magamra az elitéltek problémáinak, konfliktusainak megoldását azzal, hogy megbüntetem őket. Mert ettől még nem fogják megtanulni, hogy hogyan kell megoldani surlódásaikat. Különböző, most nem részletezendő pedagógiai, pszichológiai eljárásokkal igyekszem pozitív jellemvonásokat megtalálni, vagy elültetni, és ezen keresztül egy tisztességes ember én-identitását kialakítani. Az eredményeim biztatóak.

A büntetés pedagógiájából ismert még egy törvényszerűség, amely a cselekményhez képest túlméretezett büntetés kiszabásakor áll elő. Ez úgy néz ki, ha valaki nagyobb mértékű büntetést kapott, mint amit általában, azért a cselekményért kiszabnak, akkor ez az ember lelki sikon úgy dolgozza fel, hogy ő már a következő gaztettéért is

megkapta a büntetést. Különböző szociálpszichológiai kísérletekből arra derült fény, hogy a legeredményesebb módja a tiltott cselekvéstől való távoltartásnak az, ha az elkövetés előtt kap egy apró figyelmeztető negatív visszajelzést. Hogy ez is érthető legyen, képletesen fogalmazva, amikor valaki megfogja a feszítővasat, hogy befeszítsen egy ajtót vele, akkor kell a kezére ütni. Tehát egy megindult helytelenített cselekvés közvetlen bekövetkezése előtti gátlás a leghatékonyabb. Ha már elkövetett cselekményt büntetünk, nagy valószínűséggel meg fogja ismételni. Ezek a fejtegetések most messzire vezetnének, ezért mostig befejezetlenül abba hagyom.

Befejező gondolatként csak megismételni tudom egy korábbi hozzászólásomban már felvetett gondolatomat, miszerint valamennyi szakembernek, aki valamilyen kapcsolatban áll a bűnözéssel, össze kell fognia, hogy együttesen hatékonyabban lehessen fellépni a bűnözés ellen.

Dr. Szabó András

ZÁRSZÓ

Örömmel kell nyugtáznunk a kitűnő előadást, az elevenre tapintó korreferátumokat és minden érdemleges hozzászólást. Nekem úgy tűnik, hogy a társadalomtudományi és az emberrel foglalkozó tudományok eredményeinek hasznosítása csak azon az úton képzelhető el, amit Bárd Károly bemutatótt. Úgy nevezetesen, hogy az eredményeket be kell építeni a jog logikájába, a jogrendszer logikájához kell hasonlítani. Tarthatatlannak vélek minden olyan eljárást, amely más tudomány-
szakok eredményeit közvetlenül kívánja átültetni és ezzel rendszeridegen dolgokat akar intézményesíteni. Így pl. a büntetés kiszabás logikája nem követheti a pedagógia logikáját. Az antinómia ezen a területen az, hogy nem tudományos okossággal kell eljárunk, hanem a jogrendszer igazságossági követelményeinek megfelelően. Ha erre fény derült, tudományos ülésünk elérte célját.